

Правоохоронні органи в процесі захисту підприємств від шахрайства

Песоцька Н.В., студентка гр. УБм-21 юридичного факультету СумДУ

Науковий керівник - Чернадчук О.В., асистент кафедри права СумДУ

Шахрайство – заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

Особливістю шахрайства є те, що воно може бути вчинено як стосовно майна, так і стосовно права на таке майно. Шахрайство завжди повинно містити в собі прямий умисел на заподіяння саме шахрайства, а також мати корисливі мотиви вчинення.

Розкриття шахрайського задуму ускладнюється тим, що по своїй формі велика частина шахрайських операцій у вихідному пункті (коли щось принаadne і бажане пропонується) і нерідко по їх завершенню (коли жертви залишаються «покараними») практично нічим не відрізняються від звичайних нормальних ділових операцій. Суть шахрайства розкривається порівняно з іншими злочинами проти власності.

Якщо грабіж — це відкритий силовий перерозподіл майна або прав на нього, якщо крадіжка — це таємна зміна власника матеріальних засобів, якщо шантаж — це передача власності або прав на неї під страхом компрометації об'єкту злочину, якщо рекет — це вилучення частини прибутку організації під загрозою вживання насильства, то шахрайство — це злочин, в результаті якого його жертва добровільно передає частину своїх матеріальних коштів в якій-небудь формі шахраєві. Основою такого «дивацтва» є обман однією особою (або групою осіб) іншої особи (або групи осіб, або організації) і неuczтво жертви шахрайства по предмету операції. Використовуючи неuczтво людей, шахрай вводить їх в оману відносно можливих вигод від участі в пропонуваніх шахраєм операціях (наприклад, надзвичайно привабливі проценти на вклади, перспективи зміни особистого положення або можливостей організації, зручності від використання технічних або технологічних новинок, чудодійні ліки і т.д.)[1]

Правоохоронні органи беруть участь у розслідуванні шахрайства. На первісному етапі розслідування висунуті слідчі версії передбачають можливість здійснення шахрайства раніше судженими (рецидив по цих злочинах особливо високий), злочинцями-гастролерами, особами певної раси або національності й ін. З урахуванням конкретних обставин справи в планах передбачається пошук злочинців у певних місцях (у магазинах із продажу автомобілів, меблів, ювелірних виробів, художніх творів, у місцях гри в карти, на вокзалах, в аеропортах і ін.). Пошукову роботу в таких місцях проводять оперативні працівники, залучаючи до неї потерпілих, свідків-очевидців, або використовуючи фоторобот. У випадках затримки підозрюваного виробляється його особистий обшук і обшук за місцем проживання. Основна мета цих слідчих дій - вилучення викрадених при шахрайстві речей, виявлення підроблених банківських чеків, бланків і документів, грошових "ляльок", різних виробів, підготовлених для використання при нових шахрайствах[2].

Останнім часом правоохоронні органи все частіше мають справу з випадками шахрайського привласнення коштів за обіцянки влаштувати на роботу. Зловмисники можуть удатися до створення фіктивних фірм, підшукування на посади осіб, некомпетентних у питаннях працевлаштування. Пропонуючи потерпілим посади, робочі місця, злочинці зваблюють їх солідною заробітною платою, соціальними пільгами. Сутність неправдивої інформації при шахрайстві буває різна, але вона завжди слугує для передачі майна потерпілим.

В останні роки слідча практика все частіше стикається з цілеспрямованою, заздалегідь спланованою і нерідко витонченою протидією правоохоронним органам під час розслідування злочинів. І не тільки з боку підозрюваних (обвинувачених), але і свідків, і потерпілих. Очевидно, що це є наслідком розширення масштабів організованої злочинності та її впливу на правосвідомість людей. Дана обставина вказує на необхідність більш глибокої теоретичної розробки цих питань з формулюванням практичних рекомендацій правоохоронним органам[3].

Вивчення літературних джерел, слідчої практики свідчить, що при дослідженні проблеми попередження ухилення злочинців від відповідальності використовуються такі поняття, як “приховування злочину”, “ухилення від відповідальності”, “протидія розслідуванню”. Аналіз співвідношення цих понять з етимологічної та змістовної точок зору свідчить про те, що вони не є синонімами.

Поняттям “приховування злочину” позначаються дії осіб, спрямовані на утаювання, знищення, маскування або фальсифікацію інформації (її носіїв), що вказує на факт вчинення злочину. Кожна окрема з цих дій може переслідувати певну мету: неможливість своєчасного виявлення злочину; дезорієнтацію слідства; неможливість доказування винності певної особи тощо. Але їх кінцевою домінуючою метою є уникнення відповідальності за вчинений злочин, ухилення від покарання.

В той же час ухилення від відповідальності може здійснюватись не тільки шляхом приховування злочину, але і іншими способами, не пов’язаними з його маскуванням. Наприклад, шляхом дискредитації слідства в засобах масової інформації, застосуванням підкупу, погроз відносно представників правоохоронних органів тощо (поняття “протидія розслідуванню”). Тобто поняття “приховування злочину”, “протидія розслідуванню”, “ухилення від відповідальності” близькі за змістом, але не тотожні. Перші два поняття є більш вузькими за своїм змістом і визначають форми ухилення від відповідальності[2].

Необхідно розмежовувати між собою і поняття “приховування злочину” та “протидія розслідуванню”, оскільки вони відтінюють різні аспекти ухилення осіб від відповідальності. Поняттям “приховування злочину” доцільно визначати дії осіб з метою ухилення від відповідальності, що здійснюються під час підготовки і вчинення злочину, або після нього, але до його виявлення правоохоронними органами і початку розслідування. Аналогічні ж дії в умовах вже розпочатого розслідування (коли злочин вже виявлено) точніше визначати поняття “протидія розслідуванню”. При цьому протидія розслідуванню може включати, як вже відзначалося, і прийоми не пов’язані з маскуванням, знищенням чи фальсифікацією слідів злочину[1].

Отже, зараз шахрайство є поширеним явищем і правоохоронні органи всіма силами намагаються боротися з ним. Але існують перепони, тому що здійснюється протидія правоохоронним органам під час розслідування з боку підозрюваних, свідків та потерпілих.

Література:

1. Литвак О. Злочинність, її причини та профілактика/ О. Литвак. -К.: Україна, 1997. –167 с.
2. Оперативно-розшукова діяльність: нормативно-правове регулювання / за ред. Я.Ю. Кондратьєва, О. М. Джузи, Д. Й. Никифорчука, В. В. Матвійчука. – К. : КНТ, 2005. – 550 с.
3. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: підручник / В.Т.Білоус, О.С. Захарова, В.С. Ковальський та ін.; Ред. В. Т. Маляренко. - К. : Юрінком Інтер, 2007. – 350 с.

Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства: матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 150-152.